

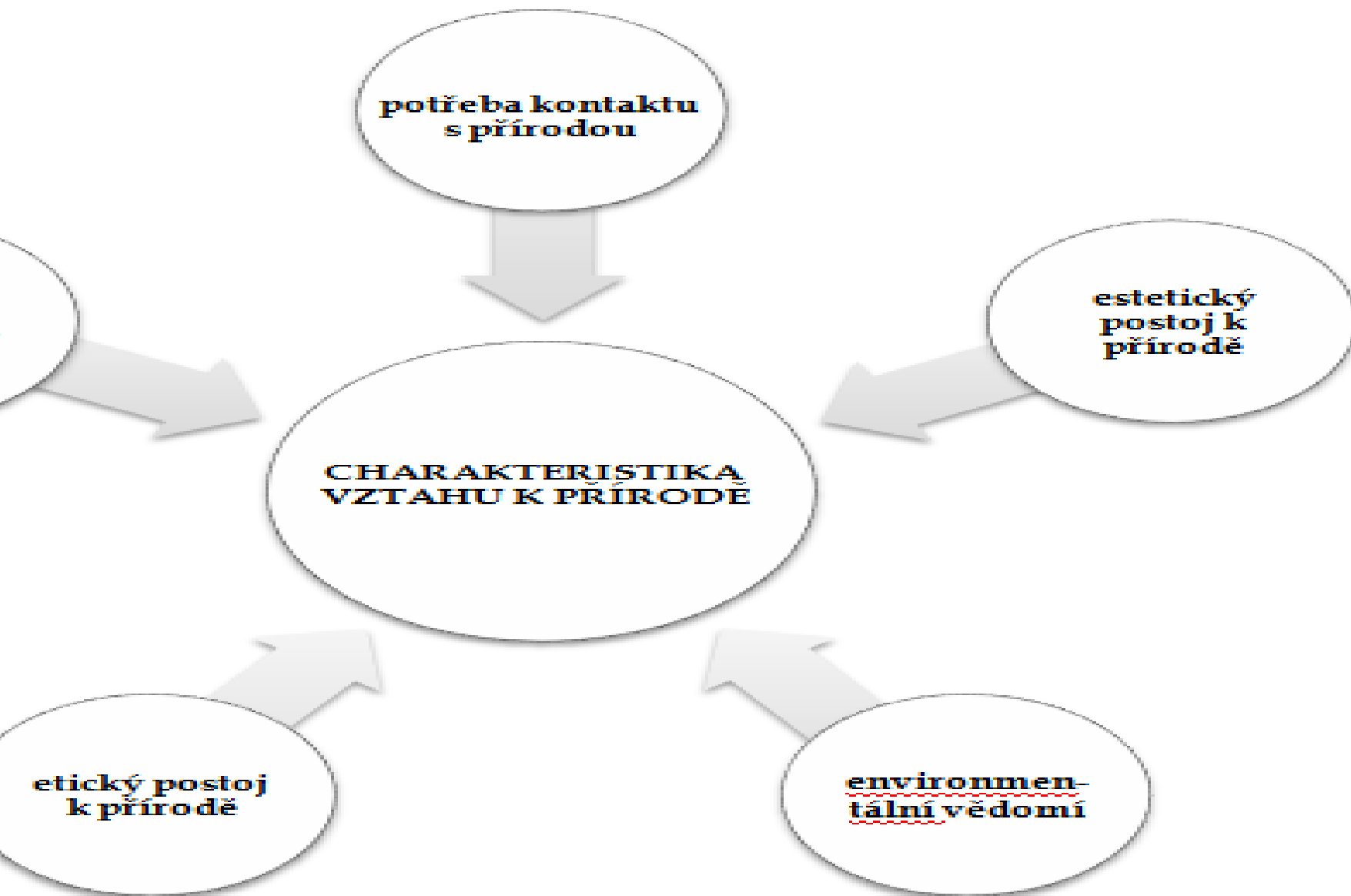
Objevování vztahu k přírodě

Hana Horká

Zdroj: Krajhanzl, J. (2014). *Psychologie vztahu k přírodě a životnímu prostředí*. Brno: Lipka a Muni PRESS.

Vztah k přírodě

stabilní vlastnosti prožívání a chování jedince k přírodě

Potřeba kontaktu s přírodou

- Zájem vyhledávat kontakt s přírodou a trávit v ní volný čas.
- *„...sklon vyhledávat určitou kvantitu a kvalitu kontaktu s přírodě blízkým prostředím v situacích, kdy jedinec pociťuje nedostatek kontaktu s přírodou;*
- *motivы pro kontakt s přírodou mohou být různé...“*

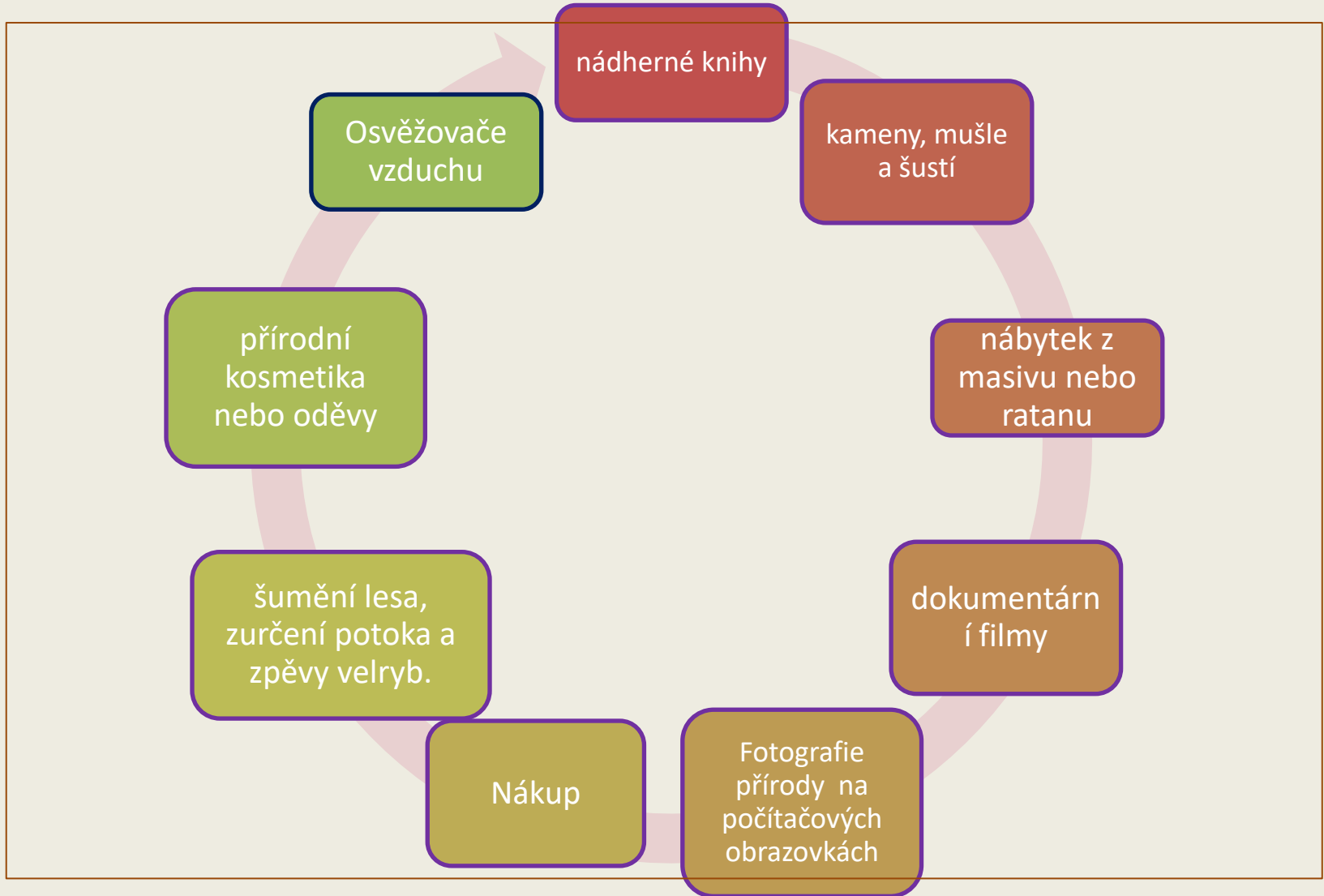
„Dobíjení baterek“ v přírodě *aneb* přínosy a motivy kontaktu s přírodou

- **Příznivé zdravotní účinky:** zlepšuje krevní tlak a frekvenci srdečního tepu, venkovní pohyb přispívá ke snižování nadváhy apod.
- **Tzv. regenerační účinek přírody** - teorie **obnovy pozornosti** od Rachel a Stephena Kaplanových (1989) - vliv přírodního prostředí na pozornost: příroda umožňuje **mimovolné přesouvání pozornosti**, které si žádá jen **malou nebo žádnou snahu** odpočinek **vědomé pozornosti** a její **obnovu**.
- Psycho-evoluční teorie Rogera Ulricha (1983) - **regenerace jako důsledek snížení stresu. Příroda**, ve které se cítíme díky statisícům let evolučním zkušenosti „doma“, **omezuje negativní pocity a myšlenky** a navozuje **příjemnou náladu**, která je pro člověka **regenerační**.

- **Motorický rozvoj** při pohybu v přírodním terénu a rozvoj **adaptace** na přírodní podmínky, estetické zážitky.
- Uspokojení dalších vyšších potřeb: potřeby vlastní **autonomie**, tedy odpočinku od běžných vztahů, závazků a povinností;
- **prostor pro introspekci a sebereflexi**, tedy možnost zastavit se a věnovat se sobě samému,
- **sebekontrola**, kdy v přírodě je častěji než v moderní společnosti zřejmé, **co člověk může ovlivnit** (místo noclehu, suché zápalky) a **co nemůže** (noční bouřka, mokré dřevo);
- adrenalinové **zážitky, výzvy** pro rozvoj vlastní schopností a s tím související prožitek vlastní účinnosti (self-efficacy); nebo různorodé spirituální zážitky.

Substituce přírody?

Přímý kontakt s přírodou bez „vycházení ze dveří“:

Láska jako záhuba přírody?

- druhově chudé předzahradky a golfové hřiště
- satelitní rodinné domky pro ty, kteří chtějí bydlet „v přírodě za městem“ + environmentální dopady každodenního dojíždění do zaměstnání.
- ekologická stopa turistiky: za nejdivočejší přírodou se létá na jiné kontinenty,

- turistická centra a potřebná dopravní infrastruktura,
- chataření a chalupaření - každý pátek tvoří na výpadovkách velkoměst kolony aut šinoucích se pryč, za přírodou.
- dopady tzv. měkké turistiky – pro lepší názornost si stačí představit, jak by vypadalo Posázaví, Český kras a Brdy, kdyby sem jednoho sobotního rána vyrazilo na výlet všech 1,5 milionu Pražanů.

Příroda není jen otevřenou a laskavou náručí

- Pro mnohé: **špiní, svědí, drásá, bzučí, houká a kouše.**
- **Problémy** s běžným pohybem či zajištěním základních potřeb jako je potrava, spánek nebo vylučování.
- Pro někoho velmi stresující - spojeno se **strachem, hnusem a nepohodlím.**
- **Strach** vzbuzuje nejčastěji les, hmyz, pavouci a divoká zvířata – včetně těch, která v místním biotopu nežijí.
- **Hnus** vyvolávají výkaly a jiné sekrety, přírodní špína, všemožné pachy, rostliny a živočichové – zejména ti, kteří jsou měkcí, slizcí a lepkaví.
- Příčina **nepohodlí** - počasí, vlhkost a průvan, obtěžující zvuky a pachy.

Adaptace na přírodní podmínky

- Schopnost přímého kontaktu s přírodním prostředím a *zajištění základních potřeb jedince v něm.*
- Připravenost pro kontakt s přírodním prostředím, aby se člověk v přírodě zbytečně nebál, neštítel a neprožíval kontakt s přírodou jako nepohodlný (zbavení pocitu strachu, odporu apod.).
- *Podmíněna psychofyzickými dispozicemi, které zvyšují pravděpodobnost zvládnutí nároků přírodního prostředí.*

Estetický postoj k přírodě

„...citlivost, vnímavost a všímavost k estetickému rozměru přírodního světa, kdy je pozornost člověka mimovolně přitahována okolním přírodním světem, který v něm vyvolává spontánní estetické zážitky...“

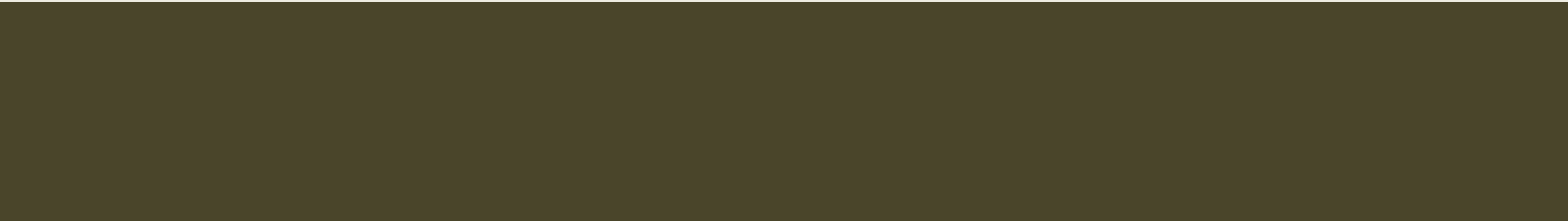
- schopnost vyjádřit vlastní prožitek přírody – slovní, písemné, dramatické, výtvarné, apod. vyjádření osobního zážitku z přímého kontaktu s přírodou.

Projevy estetického postoje k přírodě

- *Příroda „nabízí sice všude, všem a zdarma. Jenže tak často marně, protože nahluchlým šeptá, barvoslepým maluje, bezcitné hladí,“ (Strejčková, 1998: 1).*

Jak mohou lidé vidět sních:

- *„Když padá sních, je ticho bílé. Když padá sních, tak postůj čistá chvíle. Když padá sních, je plno v prázdných ulicích. Podívej se ven, mám důvod k radování, postačí mi jen, když padá bez přestání. Do rána zasype, i to co nevíte, i to co tajíte, bílou...“, zpívá Jablkoň v písni Když padá sních (album Písničky, 1997).*
- *„To mokré bílé svinstvo padalo za límec, už čtvrtý měsíc v jednom kuse – furt prosinec. Večer to odhážu, namažu záda, ráno se vzbudím a zas k.... padá,“ recituje Jaromír Nohavica v písni Ladovská zima (2006).*

„Příroda je nepřítel, a proto se musí proti ní bojovat. Kdyby nebylo mých předků, kteří bojovali proti různým živočichům, tak bych tady nebyl.“

(Jan Stráský, v letech 2011–2012 ředitel Národního parku Šumava)

Panský postoj

- Člověk může využívat a přizpůsobovat přírodu svým potřebám podle libosti.
- Příroda nemá žádnou vlastní hodnotu, záleží jen na tom, jak ji člověk dokáže využít ve svůj prospěch.
- Pokud to umožňuje lidský intelekt a důvtip, není důvod se omezovat – **člověk** má právo si od přírody **vzít, co potřebuje**.

Správcovský postoj

z biblické představy člověka jako správce božího stvoření.

- **Člověk je přírodě nadřazený** a ta mu slouží k **uspokojení jeho potřeb.**
- On s ní však jako **dobry správce** má hospodařit **svědomitě a zodpovědně.**

Romanticko-spirituální postoj

- **Silná úcta k přírodě** (může mít i podobu uctívání Matky Přírody).
- **Lidé jsou součástí přírody**, která jim dává mnoho ze svých darů, a člověk by se měl **omezit ve svých potřebách, aby nepoškozoval přírodní svět**.
- Pokud se člověk přičí přírodním dějům, **příroda ho potrestá**.

Partnerský postoj

- Hledá rovnováhu mezi potřebami lidí a potřebami přírody.
- Strádání přírodního světa má podobnou váhu jako strádání lidí.
- Ideálem je nalezení harmonie mezi potřebami člověka a přírody.

Etický postoj k přírodě

- ***Predispozice, která ovlivňuje vnímání, myšlení, cítění a jednání vůči přírodě. Tvoří ji morální přesvědčení a morální emoce spojené s přírodou.***
- Reflexe různých pohledů na přírodu, postojů k ní a ujasňování si vlastních hodnot a postojů.
- Reflexe různých hodnotových a etických pohledů na přírodu. Vědomí různosti postojů vůči přírodě.
- Schopnost analýzy hodnotových systémů - jak se projevují v konkrétních situacích a jak ovlivňují osobní postoje.
- Vyjádření vlastních hodnot ve vztahu k přírodě.
- Ocenění významu přírody pro život člověka.

Environmentální vědomí

- ochota k (záměrnému) proenvironmentálnímu jednání, která vychází z motivů chránit životní prostředí.
- rozsah a hloubka ochoty k takovému jednání.
- povědomí o environmentálních problémech,
- znalost environmentálních následků chování a morální normy spojené s environmentálním chováním (relevantní subjektivní normy, postoj k chování a vnímaná kontrola chování).
- působí na environmentální chování vždy společně s jinými vnitřními a vnějšími faktory.